

УДК 338:327

О. В. Сичов,
аспірант, Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу,
Приватне акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-7696-955X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.6.149

РОЛЬ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

O. Sychoy,
Postgraduate student,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business,
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
"Interregional Academy of Personnel Management"

THE ROLE OF SMES IN THE EU'S INNOVATIVE DEVELOPMENT: PROSPECTS FOR UKRAINE

Малий і середній бізнес відіграє ключову роль у формуванні інноваційної економіки Європейського Союзу, сприяючи розвитку технологій, створенню робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності. В країнах ЄС розроблено дієві механізми підтримки МСП, включно з податковими стимулами, грантовими програмами, державним фінансуванням, сприянням інтеграції бізнесу з науковими установами та спрощеним доступом до кредитних ресурсів. Завдяки цим заходам європейські малі та середні підприємства активно впроваджують новітні технології, стимулюючи розвиток національних економік і забезпечуючи високий рівень зайнятості.

В Україні МСП також є важливим сегментом економіки, на який припадає понад 99% від загальної кількості підприємств та значна частка зайнятого населення. Проте їх інноваційна активність залишається недостатньою через низку обмежень, серед яких нестача фінансових ресурсів, обмежений доступ до інвестицій, низький рівень співпраці з науковими установами, адміністративні бар'єри та складнощі з виходом на міжнародні ринки. Державні ініціативи з підтримки МСП поки що не є достатньо ефективними, а наявні фінансові механізми часто не враховують специфіку розвитку інноваційного підприємництва.

Досвід країн ЄС свідчить, що для активізації інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу Україні необхідно реформувати податкову політику, запровадити податкові пільги для підприємств, які займаються науковими розробками та інноваціями, створювати інноваційні кластери та технологічні парки, а також сприяти інтеграції підприємств у міжнародні ланцюги доданої вартості. Окрім того, важливим є посилення державно-приватного партнерства, полегшення умов кредитування, впровадження цифрових технологій та підвищення рівня фінансової грамотності підприємців. Запровадження ефективної політики підтримки інноваційного розвитку МСП сприятиме зростанню їхньої конкурентоспроможності, розширенню виробничих можливостей, підвищенню експортного потенціалу та інтеграції у європейський економічний простір. Подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз ефективності наявних інструментів підтримки МСП, вивчення можливостей їх адаптації до українських реалій та розробку дієвих стратегій для стимулювання інноваційної діяльності у сфері малого та середнього бізнесу.

Small and medium-sized businesses play a key role in shaping the European Union's innovation economy, contributing to the development of technology, job creation and competitiveness. EU countries have developed effective mechanisms to support SMEs, including tax incentives, grant programmes, public funding, promotion of business integration with research institutions and simplified access to credit. Thanks to these measures, European small and medium-sized enterprises are actively implementing the latest technologies, stimulating the development of national economies and providing high levels of employment.

In Ukraine, SMEs are also an important segment of the economy, accounting for more than 99% of the total number of enterprises and a significant share of the employed population. However, their innovation activity remains insufficient due to a number of constraints, including a lack of financial resources, limited access to investment, low levels of cooperation with research institutions, administrative barriers, and difficulties in entering international markets. Government initiatives to support SMEs are not yet sufficiently effective, and existing financial mechanisms often do not take into account the specifics of innovative entrepreneurship.

The experience of EU countries shows that in order to boost the innovative development of small and medium-sized businesses, Ukraine needs to reform its tax policy, introduce tax incentives for companies engaged in research and innovation, create innovation clusters and technology parks, and facilitate the integration of enterprises into international value chains. In addition, it is important to strengthen public-private partnerships, ease lending conditions, introduce digital technologies, and improve financial literacy of entrepreneurs. Implementing an effective policy to support the innovative development of SMEs will help to increase their competitiveness, expand their production capabilities, enhance their export potential, and integrate them into the European economic area. Further research should be aimed at analysing the effectiveness of existing SME support instruments, exploring the possibilities of their adaptation to Ukrainian realities, and developing effective strategies to stimulate innovation in the SME sector.

Ключові слова: малий і середній бізнес, інноваційний розвиток, Європейський Союз, економічне зростання, конкурентоспроможність, інноваційна політика, фінансування МСП, державна підтримка.

Key words: small and medium-sized business, innovative development, European Union, economic growth, competitiveness, innovation policy, SME financing, state support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні тенденції глобальної економіки свідчать про зростаючу роль малого і середнього бізнесу (МСБ) у забезпеченні інноваційного розвитку. У країнах Європейського Союзу МСБ є ключовим драйвером інноваційних процесів, сприяючи створенню нових технологій, розширенню цифрової економіки та підвищенню конкурентоспроможності національних економік. Механізми підтримки МСБ в ЄС охоплюють широкий спектр фінансових, регуляторних та інституційних заходів, спрямованих на стимулювання дослідницької діяльності, впровадження високотехнологічних рішень та розвиток стартап-екосистем. Водночас, в Україні роль МСБ у національній інноваційній системі залишається обмеженою через низку структурних, економічних та інституційних чинників. Серед ключових проблем можна виділити недостатній рівень державної підтримки, обмежений доступ до фінансових ресурсів, низьку інтеграцію малого бізнесу в міжнародні ланцюги створення доданої вартості, а також відсутність ефективної інноваційної інфраструктури. Додатковим викликом є нестабільність регуляторного середовища, що ускладнює довгострокове планування та реалізацію інноваційних проєктів.

Глобальні тренди інноваційного розвитку вимагають від економічних систем швидкої адаптації до нових умов, включаючи активне використання цифрових технологій, штучного інтелекту, автоматизації виробництва та розвитку сталих бізнес-моделей. У країнах ЄС МСБ відіграє ключову роль у прискоренні таких трансформацій, використовуючи гнучкість організаційних структур, здатність до швидкого реагування на ринкові зміни та активну співпрацю з науковими установами. Водночас, в Україні потенціал малого бізнесу як рушійної сили інноваційного розвитку залишається значною мірою нереалізованим. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації європейського досвіду підтримки інноваційного підприємництва до українських реалій. Вивчення механізмів стимулювання інноваційного розвитку МСБ у країнах ЄС дозволить визначити ефективні підходи до реформування державної політики у сфері підприємництва, підвищення інвестиційної привабливості малого бізнесу та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційних стартапів в Україні.

Основною проблемою, що розглядається у дослідженні, є пошук шляхів підвищення ролі малого та середнього бізнесу у стимулюванні інноваційного розвитку на основі кращих європейських практик. Дослідження спрямоване на аналіз діючих механізмів підтримки МСБ у

країнах ЄС, ідентифікацію можливостей їх адаптації до українського економічного середовища та розробку пропозицій щодо вдосконалення державної політики в цій сфері. Особливий акцент робиться на створенні ефективної моделі співпраці між державою, бізнесом та науковими установами, що сприятиме розвитку інноваційної екосистеми та інтеграції України у європейський інноваційний простір.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання ролі малого і середнього бізнесу (МСБ) в інноваційному розвитку країн Європейського Союзу є предметом активних наукових дискусій. Дослідження у цій сфері охоплюють широкий спектр тем, зокрема механізми стимулювання інноваційної діяльності, фінансові та регуляторні інструменти підтримки підприємництва, роль державної політики у створенні сприятливого середовища для розвитку інноваційного бізнесу.

Щодо вітчизняних вчених, О. Грабко та С. Дрига займалися дослідженням тенденцій розвитку малих і середніх підприємств (МСБ) у країнах ЄС, приділяючи особливу увагу механізмам державної підтримки, фінансовим інструментам стимулювання інноваційної активності, а також регуляторному середовищу. У своїх роботах вони аналізують ключові фактори успішного функціонування МСБ в європейських країнах, зокрема розвиток інноваційних кластерів, доступ до венчурного капіталу, цифровізацію підприємницької діяльності та інтеграцію малих підприємств у міжнародні ланцюги створення доданої вартості. Також значна увага приділяється питанням адаптації європейського досвіду для України, враховуючи існуючі економічні, інституційні та соціальні бар'єри.

Щодо зарубіжних дослідників, варто зазначити Р. Фойгелерс, Ц. Неагу та Л. Ісарадж, які досліджували роль і вплив малих і середніх підприємств (МСБ) як на інноваційний розвиток, так і на загальну економічну динаміку Європейського Союзу. Р. Фойгелерс у своїх роботах аналізує, як малі та середні підприємства сприяють технологічним проривам, забезпечуючи швидке впровадження інновацій у різних секторах економіки. Ц. Неагу досліджує питання стійкості МСБ в умовах цифрової трансформації та глобальної конкуренції, а також їхню роль у формуванні робочих місць та економічного зростання в країнах ЄС. Вона вивчає, як політика регулювання та податкові стимули впливають на розвиток інноваційного

підприємництва та створюють умови для масштабування малого бізнесу. Л. Ісарадж, у свою чергу, аналізує регіональні відмінності в розвитку МСБ у країнах ЄС, приділяючи увагу впливу інноваційної діяльності на економічне зростання. Вона розглядає механізми інтеграції малих підприємств у глобальні ланцюги створення вартості та їхню роль у формуванні інноваційних кластерів і стартап-екосистем.

Таким чином, дослідження цих науковців демонструють комплексний вплив МСБ на економіку ЄС, підкреслюючи необхідність подальшого вдосконалення механізмів підтримки інноваційного підприємництва для забезпечення сталого економічного розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою цієї статті є дослідження ролі малого і середнього бізнесу у розвитку інноваційної економіки Європейського Союзу та можливостей адаптації європейського досвіду для стимулювання інновацій в Україні. Стаття аналізує політику підтримки МСБ у ЄС, фінансові механізми та правові аспекти, що сприяють розвитку інновацій. Окремо розглядаються бар'єри, з якими стикаються МСБ в обох регіонах при впровадженні інновацій. У результаті дослідження будуть сформульовані рекомендації щодо вдосконалення державної політики підтримки інноваційного розвитку МСБ в Україні на основі європейського досвіду.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Малі та середні підприємства відіграють ключову роль у політиці фінансування Європейського Союзу, оскільки є рушієм економічного зростання, зайнятості та інновацій. Є підстави вважати, що їх підтримка сприяє розвитку конкурентоспроможного середовища, підвищенню рівня технологічних інновацій та соціально-економічній стабільності.

Окрім економічних переваг, малі та середні підприємства відіграють важливу роль у формуванні соціальної стійкості, оскільки створюють робочі місця, підтримують локальні громади та сприяють регіональному розвитку. Саме тому їх підтримка є життєво важливим елементом фінансової політики ЄС, що спрямована на формування стійкої та інноваційної економіки [9].

Згідно з визначенням Європейської Комісії, малі та середні підприємства класифікуються за кількістю працівників та фінансовими показниками, такими як річний оборот або загаль-

Таблиця 1. Класифікація малих і середніх підприємств в ЄС

Категорія підприємства	Чисельність персоналу	Товарообіг (в млн євро)	Баланс (в млн євро)
Середнє	< 250	≤ 50	≤ 43
мале	< 50	≤ 10	≤ 10
Мікро	< 10	2	≤ 2

Джерело: сформовано на основі [10].

ний баланс. Відповідно до офіційних критеріїв (Таблиця 1):

— мікропідприємства — мають до 10 співробітників та річний оборот або загальний баланс не більше 2 мільйонів євро;

— малі підприємства — кількість працівників не перевищує 50 осіб, а річний оборот або загальний баланс становить до 10 мільйонів євро;

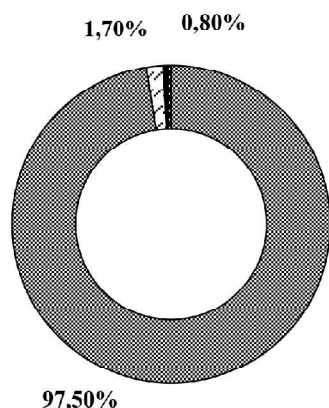
— середні підприємства — до 250 співробітників та річний оборот не більше 50 мільйонів євро, або загальний баланс не перевищує 43 мільйони євро.

Ці критерії є важливими для визначення права підприємств на фінансову підтримку та участь у програмах ЄС, спрямованих на розвиток МСП, стимулювання їхньої конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу.

Варто зазначити, що до малих і середніх підприємств (МСП) не належать компанії, в яких 25% або більше капіталу чи прав голосу прямо або опосередковано контролюються державними органами, спільно або індивідуально. Ця вимога встановлена для забезпечення того, щоб статус МСП отримували незалежні підприємства, які дійсно відповідають визначеним критеріям розміру, фінансових показників та організаційної структури. Основна мета такого обмеження — спрямувати політику підтримки ЄС на приватні компанії, що мають обмежені ресурси для конкуренції з великими корпораціями та державними установами. Винятки можуть робитися для певних некомерційних організацій або підприємств, які, незважаючи на часткову державну участь, функціонують за ринковими умовами і не залежать від державного фінансування.

Крім того, граничні значення, встановлені Європейською Комісією, застосовуються лише до окремих підприємств. Однак, якщо компанія є частиною більшої групи, її класифікація як малого або середнього підприємства може змінитися. У такому випадку необхідно враховувати сукупні показники всієї групи, включаючи чисельність персоналу, річний оборот і баланс. Це запобігає маніпуляціям із розподілом бізнесу на дрібніші одиниці, щоб отримати переваги, доступні лише для МСП, зокрема спрощений доступ до фінансування та підтримки з боку ЄС.

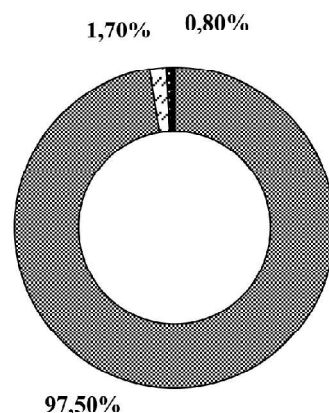
Європейський Союз вважає малі та середні підприємства (МСП) ключовою ланкою економічного розвитку, оскільки вони забезпечують значну частку зайнятості, сприяють конкурентоспроможності та стимулюють економічне зростання. МСП складають понад 99% усіх підприємств ЄС, відіграючи важливу роль у створенні робочих місць та впровадженні інновацій. У зв'язку з цим Європейська Комісія визначила підтримку МСП як один із центральних напрямів своєї політики. Основні ініціативи включають сприяння підприємництву, покращення бізнес-середовища, полегшення доступу до фінансування та стимулю-

■ мікро- підприємства □ малі підприємства ■ середні підприємства

Рис. 1. Частка МСП у ЄС, 2022 р.

Джерело: сформовано на основі [7].

■ мікро- підприємства □ малі підприємства ■ середні підприємства

Рис. 2. Частка МСП у ЄС, 2023 р.

Джерело: сформовано на основі [7].

вання цифрової та екологічної трансформації компаній. Заходи ЄС спрямовані на усунення регуляторних бар'єрів, спрощення процедур ведення бізнесу та інтеграцію МСП у міжнародні ринки, що робить їх ключовими учасниками інноваційного розвитку Європи.

На рисунку 1 та рисунку 2 показана частка середніх, малих та мікропідприємств у економіці Європейського Союзу за 2022—2023 роках.

Незважаючи на свій значний внесок у розвиток економіки, малі та середні підприємства (МСП) часто стикаються з нестачею кваліфікованих працівників і необхідних навичок для повноцінного використання можливостей сучасної економіки. На відміну від великих корпорацій, МСП мають обмежені ресурси для інвестування в наукові дослідження, розробки та цифрову трансформацію. У відповідь на ці виклики ЄС реалізує програми підтримки інновацій, спрямовані на допомогу малим і середнім підприємствам у розширенні їхніх дослідницьких і технологічних можливостей. Особлива увага приділяється інноваційній діяльності, яка не пов'язана безпосередньо з науковими дослідженнями, але сприяє модернізації бізнесу. Такі програми включають навчання, цифрову трансформацію та розвиток компетенцій людських ресурсів, що дозволяє МСП ефективніше співпрацювати, обмінюватися знаннями та зміцнювати свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках. У довгостроковій перспективі ці ініціативи сприяють економічному зростанню та підвищенню рівня інновацій у європейській економіці [8].

На рисунку 3 та рисунку 4 представлено чисельність працівників у малих і середніх підприємствах Європейського Союзу за 2022—2023 рр.

І хоча великі підприємства, в яких зайнято понад 249 осіб, становили лише 0,2% від загальної кількості компаній, їхній вплив на економіку є значним. Вони забезпечували понад 37% усіх робочих місць у сфері підприємництва та генерували понад 51% загального обороту, відіграючи ключову роль у стабільності та розвитку європейської економіки (Таблиця 2).

Отож, створення сприятливих умов для розвитку малих і середніх підприємств (МСП)

Рис. 3. Частка зайнятих осіб у МСП ЄС, 2022 р.

Джерело: сформовано на основі [7].

Рис. 4. Частка зайнятих осіб у МСП ЄС, 2023 р.

Джерело: сформовано на основі [7].

Таблиця 2. Чистий оборот підприємств у ЄС, 2021—2023 рр.

Тип підприємств	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Великі	16,2	20,0	19,6
Середні	5,6	7,0	6,5
Малі	2,9	3,5	3,4
Мікро-	5,3	6,1	6,3

Джерело: сформовано на основі [7].

є ключовим фактором для їхнього зростання та ефективного функціонування. Ці підприємства відіграють важливу роль у створенні робочих місць, стимулюванні інновацій та збільшенні обсягів експорту. Завдяки своїй гнучкості, вони швидко адаптуються до змін ринку, виявляючи високий рівень підприємливості та креативності. Одним із найважливіших аспектів розвитку МСП є фінансування наукових досліджень та розробок. Інвестиції в інновації допомагають малим підприємствам підвищувати конкурентоспроможність, освоювати нові технології та створювати унікальні продукти, що сприяє їхній інтеграції в глобальні ринки. Таким чином, підтримка досліджень та розробок у сфері МСП має стратегічне значення для

сталого економічного розвитку та зміцнення інноваційного потенціалу [9].

Так само в Україні критерії для визначення розміру малих і середніх підприємств (МСП) є подібними до тих, що застосовуються в Європейському Союзі. Згідно з українським законодавством, МСП поділяються на мікропідприємства, малі та середні підприємства залежно від кількості працівників та річного обороту або активів.

Частка малих і середніх підприємств (МСП) в економіці України загалом відповідає показникам Європейського Союзу, де ці підприємства також відіграють важливу роль у розвитку економіки. Однак є один суттєвий виняток: на відміну від більшості країн ЄС, де продажі та валова додана вартість між мікро, малими та середніми підприємствами розподіляються майже порівну, в Україні переважають саме середні підприємства. Зокрема, в Україні на середні підприємства припадає більша частина як у виробничих продажах, так і в загальній зайнятості серед МСП. В ЄС же на мікропідприємства припадає майже половина всіх робочих місць серед малих та середніх підприємств, що свідчить про більшу частку малих компаній у створенні робочих місць та економічному зростанні [2, с. 21].

Однак, ведення малого та середнього бізнесу в Україні має як переваги, так і недоліки, які значно впливають на їхню діяльність. Серед переваг можна виокремити автономність, яка дозволяє підприємствам швидко приймати рішення без численних погоджень, що забезпечує гнучкість у веденні бізнесу. Малі та середні підприємства потребують меншого початкового капіталу, що дозволяє швидше стартувати. Завдяки гнучкості, вони можуть адаптуватися до змін на ринку та займати ринкові ніші, яких не зачіпають великі компанії. МСП здатні також знизити витрати на дослідження та розробки, що робить їх більш конкурентоспроможними в порівнянні з великими підприємствами. Крім того, такі підприємства можуть забезпечувати зайнятість різним віковим групам, створюючи можливості для працевлаштування.

Проте, серед недоліків ведення малого та середнього бізнесу в Україні варто зазначити залежність від нестабільної економічної та політичної ситуації, що створює ризики для їхньої діяльності. Обмежений доступ до зовнішнього фінансування є суттєвою проблемою, яка ускладнює розвиток підприємств. Ринок збуту часто обмежений, що ускладнює масш-

табування бізнесу. МСП також стикаються з нестабільністю прибутків через непередбачуваність ринку. Недостатнє інформаційне забезпечення та низька захищеність персоналу також є проблемами, що знижують ефективність їх роботи. Ризик банкрутства та труднощі зі стратегічним плануванням можуть перешкоджати розвитку бізнесу. Зниження купівельної спроможності споживачів, складність і невідповідність законодавства, а також розростання корупції створюють додаткові бар'єри для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Тому для ефективного розвитку цього сектору необхідні комплексні реформи та державна підтримка [1, с. 60].

Унікальність малих та середніх підприємств (МСП) в контексті інновацій полягає в їхній гнучкості, мобільності та здатності швидко приймати рішення. Завдяки невеликим колективам, МСП можуть ефективно адаптуватися до змін умов і створювати сприятливу творчу атмосферу, що значно скорочує весь цикл від "винаходу" до "інноваційного продукту". Малі підприємства мають можливість швидко впроваджувати нові ідеї та інновації, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними навіть у швидко змінюваних ринкових умовах. Однак, незважаючи на ці переваги, більшість МСП обмежені в фінансових можливостях і тому рідко займаються генеруванням нових знань, навіть в розвинутих країнах. Це залишається в основному прерогативою великих корпорацій та держави, що мають достатньо ресурсів для досліджень і розробок. Водночас, у розвинутих країнах сформувалася концепція, яка полягає в об'єднанні малого та великого бізнесу в єдиний інноваційний цикл. Малі підприємства генерують нові науково-технічні розробки, середні підприємства доводять їх до стадії промислового виробництва, а великі компанії забезпечують масове виробництво інноваційної продукції. Така співпраця вигідна для всіх учасників. МСП отримують додаткові ресурси для розвитку та розширення, зокрема нові робочі місця, доступ до фінансування та можливість збільшення обсягів продажу. Водночас великі компанії звільняються від необхідності розробляти весь спектр складових для кінцевого продукту. Досвід розвинутих країн також свідчить, що МСП, завдяки своїй гнучкості та меншій інерції, є більш активними в освоєнні нових знань та впровадженні інновацій. Великі корпорації, у свою чергу, через високі ризики та значні витрати, впроваджують нові розробки значно повільніше. Така модель співпраці між малим і великим бізнесом дозволяє кожному з

них максимально ефективно використовувати свої сильні сторони.

В країнах Європейського Союзу від 30% до 60% малих і середніх підприємств є інноваційно активними, при цьому більшість з них знаходяться у виробничому секторі, а не в сфері послуг. Це свідчить про те, що інноваційні МСП здебільшого функціонують у галузях, які потребують технологічних інновацій та розробок. В ЄС інноваційна політика спрямована на створення рівних умов для МСП у конкурентній боротьбі з великими корпораціями, що забезпечує малим підприємствам рівні можливості для розвитку. Урядові заходи з підтримки інновацій у МСП включають налагодження тісних зв'язків між малим бізнесом і державними науково-дослідними установами, що сприяє розвитку технологій і впровадженню інновацій. Однак головну роль у стимулюванні інновацій відіграють практичні заходи, зокрема податкові преференції. Наприклад, в Німеччині підприємства з річним доходом до 2 млн євро сплачують лише 50% від суми податку, яку повинні були б сплатити інші підприємства, а також користуються пільговими умовами амортизації. Ці преференції є основним джерелом фінансування для інноваційних проектів у МСП. В Австрії було створено Агентство з просування наукових досліджень, яке реалізує програми підтримки малих високотехнологічних підприємств. В Данії існує система преміювання за ризики та державні гарантії для інвестицій в інноваційні стартапи. У Норвегії працює державний фонд, який покриває ризики інвесторів, що фінансують інноваційні проекти. В Нідерландах створено кредитні схеми, що дозволяють малому бізнесу отримати фінансування для реалізації інноваційних стартапів. У Великобританії податок на прибуток для інноваційних компаній, що тільки починають свій бізнес, був знижений з 20% до 1%, а також була збільшена планка неоподатковуваних інвестицій на 50%, до 150 тис. фунтів стерлінгів. У Швеції уряд активно підтримує підприємців у пошуку нових ринків збуту, надаючи безповоротну матеріальну допомогу до 50% статутного капіталу. У Франції акцент робиться на кадровій політиці, зокрема на фінансуванні підготовки кваліфікованих кадрів для малого бізнесу. Всі ці заходи сприяють розвитку інноваційного потенціалу МСП і створюють сприятливі умови для їхнього зростання та конкурентоспроможності.

Міжнародні фінансові організації та фонди відіграють ключову роль у підтримці інноваційних малих і середніх підприємств (МСП)

в західних країнах. Завдяки цим організаціям формується необхідний фінансовий капітал, який забезпечує не лише безпосереднє інвестування в інноваційні проекти, але й гарантує інвестиції, що особливо важливо для залучення додаткових ресурсів. Ці фінансові установи забезпечують МСП доступ до фінансування на стартовому етапі, коли підприємства ще не мають достатньої кредитоспроможності або історії для залучення традиційних кредитів. Для багатьох малих та середніх підприємств міжнародні фонди є єдиним джерелом фінансування на початкових етапах розвитку. Усвідомлюючи важливість доступу до фінансових ресурсів для МСП, Європейська Комісія активно розробляє заходи для об'єднання зусиль провідних європейських фінансових структур. Це спрямовано на забезпечення малих та середніх підприємств необхідними коштами для підтримки та розвитку їх інноваційної діяльності. Такі ініціативи включають створення різноманітних фінансових інструментів, грантів, а також інвестиційних фондів, які спеціалізуються на підтримці інновацій. Це допомагає МСП не лише реалізувати інноваційні проекти, але й стати конкурентоспроможними на світових ринках.

Міжнародні фінансові організації, такі як Європейський інвестиційний банк, Європейський фонд стратегічних інвестицій та інші, пропонують підтримку через надання кредитів з пільговими умовами, грантів на дослідження та розробки, а також механізми ризикового фінансування, що значно знижує бар'єри для доступу до фінансування для малих підприємств. Цей підхід створює сприятливі умови для розвитку інноваційних технологій і забезпечує сталий розвиток економіки через стимулювання підприємництва та інвестицій в інновації [5].

Отож, варто зазначити, що малі та середні підприємства (МСП) є одним із ключових драйверів економіки України. Вони становлять понад 99% від загальної кількості підприємств у країні та забезпечують робочими місцями понад 81% зайнятого населення. Це свідчить про їхню вагомую роль у розвитку економіки, створенні нових робочих місць та підвищенні добробуту громадян. Крім того, у 2021 році відносна частка МСП у загальному обороті економіки складала 65,71%, що підкреслює їхню значущість у формуванні валового внутрішнього продукту (ВВП) України. Проте, порівняно з країнами Європейського Союзу, українські МСП мають значно менші можливості для впровадження інновацій. Основними проблемами, які стримують розвиток інноваційної

діяльності в цьому секторі, є обмежений доступ до фінансування, відсутність дієвих державних програм підтримки та нестача сприятливих умов для ведення бізнесу. У країнах ЄС малий і середній бізнес активно розвивається завдяки податковим пільгам, грантам, державному фінансуванню досліджень та стратегічним партнерствам з великими корпораціями та науково-дослідними установами. В Україні ж більшість підприємців змушені розвивати бізнес у складних умовах, часто без необхідної фінансової підтримки та стимулів для інновацій [4].

Основною перешкодою для впровадження інновацій у малому бізнесі залишається обмежений доступ до фінансових ресурсів, що ускладнює не лише розвиток, а й функціонування таких підприємств. З огляду на цю проблему уряд впроваджує заходи, спрямовані на спрощення доступу малих підприємств до кредитування та альтернативних джерел фінансування. Це включає державні програми підтримки, грантові ініціативи, а також стимулювання співпраці з інвесторами. Крім того, для підвищення експортного потенціалу малого бізнесу держава активно розвиває механізми підтримки міжнародної торгівлі. Це включає допомогу в пошуку партнерів, надання консультацій, страхування експортних ризиків та спрощення митних процедур.

Таким чином, незважаючи на вагомі внески у національну економіку, малі та середні підприємства України стикаються з численними перешкодами, які стримують їхній потенціал у сфері інновацій. Вирішення цих проблем могло б сприяти зростанню конкурентоспроможності МСП, підвищенню рівня технологічного розвитку та створенню нових можливостей для економічного зростання країни [3].

Характерно, що перспективи розвитку інновацій у малому та середньому бізнесі в Україні є значними, однак їх реалізація потребує комплексного підходу та підтримки з боку держави. МСП відіграють ключову роль в економіці країни, адже становлять понад 99% від загальної кількості підприємств і забезпечують зайнятість більшості населення. Водночас, їх інноваційна активність залишається обмеженою через нестачу фінансування, слабку інфраструктуру підтримки та нерозвинену культуру інновацій. Попри це, Україна має великий потенціал завдяки висококваліфікованим фахівцям, зростанню технологічних стартапів та інтеграції у європейський ринок. Для стимулювання розвитку інновацій у МСП необхідно

створити ефективні програми державного фінансування, зокрема надання пільгових кредитів та грантів для підприємств, що займаються розробкою нових технологій. Важливим кроком є спрощення доступу до іноземного фінансування, зокрема через участь у міжнародних програмах, таких як Horizon Europe та EBRD. Крім того, варто сприяти розвитку бізнес-інкубаторів та акселераторів, які допоможуть підприємцям отримати доступ до менторства, тренінгів і технологічної інфраструктури. Додатково, необхідно запровадити податкові стимули для інноваційного бізнесу, наприклад, зниження податків для компаній, що інвестують у науково-дослідні роботи (R&D). Важливим напрямком є розвиток співпраці між МСП та вищими навчальними закладами, що сприятиме спільним дослідженням та розробці нових продуктів. Для підвищення конкурентоспроможності українських компаній потрібно сприяти їх виходу на міжнародні ринки шляхом надання фінансової підтримки, навчальних програм та консультацій.

Таким чином, розвиток інноваційного малого та середнього бізнесу є критично важливим для економічного зростання України. Поєднання міжнародного досвіду, ефективного державного регулювання та фінансової підтримки дозволить створити сприятливі умови для зростання інноваційних МСП, що, у свою чергу, сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню рівня життя та інтеграції України у світову економіку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Малий і середній бізнес є важливим драйвером інноваційного розвитку в Європейському Союзі, сприяючи технологічному оновленню та зростанню конкурентоспроможності. Європейський досвід показує, що ефективна державна підтримка через податкові стимули, фінансову допомогу та співпрацю з науковими установами є основою розвитку МСП. Для України важливим є адаптувати європейські підходи до підтримки інноваційного МСП. Серед головних проблем українського бізнесу — відсутність фінансування, складний доступ до ринків і недостатня координація між державою та наукою. Тому необхідно створити державну політику, яка включатиме механізми фінансування, податкові преференції та розвиток кластерної взаємодії. Перспективи подальших розвідок включають вивчення європейських моделей підтримки МСП, ефективність фінан-

сування та вплив цифрових технологій на розвиток інновацій. Це сприятиме формуванню стратегій для сталого економічного розвитку України та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Література:

1. Дернова І.А., Боровик Т.М. Проблеми малого та середнього бізнесу в умовах пандемії Covid-19: європейський вимір. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. № 1 (7). С. 57—70.

2. Науменко Н.С., Грабко О.І. Мале та середнє підприємництво в Україні та ЄС: аналіз та порівняльна характеристика. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. № 3 (51). С. 18—34.

3. Михайленко Д.Г. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-139> (дата звернення: 04.03.2025).

4. Мініна В.О. Провідники економічного прогресу: роль малих і середніх підприємств у зростанні зайнятості та доходів в Україні. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-30> (дата звернення: 04.03.2025).

5. Роль малих та середніх підприємств в розвитку інноваційної економіки. Державне підприємство УІІВ. URL: <https://iii.ua/uk/rol-malih-ta-serednih-pidpriiemstv-v-rozvitku-innovatsiynoyi-ekonomiki> (дата звернення: 04.03.2025).

6. Yaroshevych N.B., Cherkasova S.V., Kalaitan T.V. Inconsistencies of small business fiscal stimulation in Ukraine. Journal of Tax Reform. 2019. № 5 (3), С. 204—219.

7. Enterprise statistics by size class and NACE Rev. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_ovw/default/table?lang=en&category=bsd.sbs.sbs_ovw (дата звернення: 04.03.2025).

8. Gyamfi S., Gerstlberger W., Prokop V., Stejskal J. A new perspective for European SMEs' innovative support analysis: Does non-financial support matter? Heliyon. 2023. No 10. URL: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e23796> (дата звернення: 04.03.2025).

9. Importance of SMEs role in EU Funding policy. Cademix. Institute of technology. URL: <https://www.cademix.org/importance-of-smes-in-eu-funding-policy/> (дата звернення: 04.03.2025).

10. SME definition. European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-fundamentals/sme-definition_en

(дата звернення: 04.03.2025).

References:

1. Dernova, I.A. and Borovyk, T.M. (2022), "Challenges of small and medium-sized businesses in the context of the Covid-19 pandemic: the European dimension", *Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya ta problemy rozvytku*, vol. 1 (7), pp. 57—70.

2. Naumenko, N.S. and Hrabko, O.I. (2021), "Small and medium entrepreneurship in Ukraine and the EU: analysis and comparative characteristics", *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 3 (51), pp. 18—34.

3. Mykhaylenko, D.H. (2024), "Modern trends in small business development in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], vol. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-139>.

4. Minina, V.O. (2023), "Drivers of economic progress: the role of small and medium-sized enterprises in the growth of employment and income in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], vol. 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-30>.

5. State enterprise UIIV (2025), "The role of small and medium-sized enterprises in the development of the innovative economy", available at: <https://iii.ua/uk/rol-malih-ta-serednih-pidpriiemstv-v-rozvitku-innovatsiynoyi-ekonomiki> (Accessed 4 March 2025).

6. Yaroshevych, N.B. Cherkasova, S.V. and Kalaitan, T.V. (2019), "Inconsistencies of small business fiscal stimulation in Ukraine", *Journal of Tax Reform*, vol. 5 (3), pp. 204—219.

7. Eurostat (2025), "Enterprise statistics by size class and NACE Rev", available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sbs_sc_ovw/default/table?lang=en&category=bsd.sbs.sbs_ovw (Accessed 4 March 2025).

8. Gyamfi, S. Gerstlberger, W. Prokop, V. and Stejskal, J. (2023), "A new perspective for European SMEs' innovative support analysis: Does non-financial support matter?", *Heliyon*, vol. 10. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e23796>.

9. Cademix. Institute of technology (2025), "Importance of SMEs role in EU Funding policy", available at: <https://www.cademix.org/importance-of-smes-in-eu-funding-policy/> (Accessed 4 March 2025).

10. European Commission (2025), "SME definition", available at: https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-fundamentals/sme-definition_en (Accessed 4 March 2025).

Стаття надійшла до редакції 05.03.2025 р.